

PROBLEME DE EDUCAȚIE ȘI ÎNVĂȚĂMÎNT ÎN OPERA LUI VASILE PÂRVAN

ION GH. ȘENDRULESCU

Arheolog și istoric de mare prestigiu, profesor erudit și pedagog desăvârșit, Vasile Pârvan, de la nașterea căruia aniversăm 100 de ani, s-a preocupat în cadrul prodigioasei sale activități și de probleme de educație și de învățămînt, spunîndu-și întotdeauna părerea cu multă competență.

În *Scrisoarea de la cîțiva dascăli plecați în străini către colegii lor din țară*, scrisoare pe care a elaborat-o în colaborare cu Traian Bratu și a fost publicată în ziarul „Voința națională”, nr. 6349—6351 din 12—14 iulie 1906, Vasile Pârvan a reliefat rolul școlii și al slujitorilor ei, ca puternic factor de educație patriotică a tinerelor generații de elevi.

„În școală — spunea el, împreună cu ceilalți dascăli plecați peste hotare, ...zi de zi și ceas de ceas, în orele de studiu ocazional, de cîte ori vine vorba de țară și de poporul nostru în trecut ca și în vremea de față, cîteva cuvinte energice amintind școlarilor datoria energetică ce vor avea mai tîrziu de a apăra cu mintea și cu brațele lor neatîrnarea patriei și ridicarea poporului”¹.

În aceeași scrisoare arăta, că profesorii trebuie să fie adevărate modele de caracter de energie și de patriotism, fiindcă numai în felul acesta, ei pot crea la școlarii lor astfel de modele și recomanda, ca „...școlarii cei mari să fie pregătiți de profesori în ideile naționale”... și deprinși „...a lua apoi ei conducerea acțiunii față de colegii lor mai mici”².

Vasile Pârvan era de părere ca toate cadrele didactice, inclusiv cele universitare, să desfășoare o amplă activitate de educare patriotică, fiind convins că „...numai o mișcare generală pornită din sinul dascălimei, numai inițiativa privată, urmare a avîntului patriotic al sufletului nostru, a dragostei noastre de neam și de țară, născută din discutarea îndelungată și sinceră a nevoilor de care suferim, din o organizare sistematică a planului de lucru construit de noi... numai o astfel de mișcare va putea scutura din toropeală pe cei nepăsători și indolenți numai prin o astfel de mișcare vom avea puterea de a fura cu noi și cercurile extrașcolare și de a face ca lupta aceasta să fie punctul de întîlnire între dascăli și cei cu aceleași sentimente din celelalte profesii”³.

În centrul educației patriotice Vasile Pârvan a situat de multe ori momente de importanță majoră ale istoriei poporului român, un loc deosebit acordînd însă făuririi statului național unitar român. Într-o conferință ținută în 1906, la Societatea Academică Română din Berlin, despre *Unire*, el sublinia

¹ Vasile Pârvan, *Scrieri, Text stabilit, studiu introductiv și note* de Alexandru Zub, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 122.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 123.

că „...Toată munca noastră trebuie să aibă ca far conducător idealul național. Și în orice direcție am lucra, formele naționale trebuiesc adaptate rezultatelor străduințelor noastre, în caz când însuși fondul nu e de-a dreptul național“⁴. În această direcție el remarca activitatea desfășurată de Liga Culturală, deoarece „...unitatea culturală a tuturor românilor“... pentru care milita aceasta, „...va deveni o unitate națională — culturală a întregului popor românesc“⁵.

În vederea realizării idealului național, Vasile Pârvan socotea necesară luminarea satelor, pe dezvoltarea conștiinței naționale unitare a sătenilor, căci fără o asemenea conștiință, — spunea el, „...neatîrnarea noastră nu poate subzista“.⁶

Vasile Pârvan a socotit istoria ca o știință cu multiple valențe educative, cu o pondere mare în realizarea educației patriotice și umaniste a elevilor și studenților. Ca fiu de învățător el fusese educat de mic copil în spiritul dragostei față de patrie și de poporul din rîndurile căruia se ridicase și pe care ca dascăl l-a slujit cu multă demnitate. Prin lecțiile și seminariile pe care le-a ținut studenților săi, ca și prin numeroasele conferințe publice, în care a abordat de multe ori subiecte din istoria poporului român Vasile Pârvan a subliniat aspectele cele mai edificatoare ale luptei duse de poporul român pentru eliberare națională și socială. În acest context o atenție deosebită a acordat milioanelor de români din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, care erau asupriți și exploatați de clasele dominante din Austro-Ungaria. În același timp, el s-a ridicat și împotriva exploatării la care erau supuși muncitorii și țărani din patria sa, de către burghezie și moșierime.

În multe din lecțiile sale geniul creator uman, omul cu plenitudinea și aspirațiile sale ocupau un loc central. Omul era socotit „...punctul în jurul căruia gravitează și se interferează domeniile materiale cu cele ideale ale existenței“, ca o treaptă în procesul desăvîrșirii naturii în evoluția ei, „...ca un demiurg în raport cu lumea valorilor“⁷.

Vasile Pârvan a militat pentru subordonarea intereselor particulare cauzelor generale a societății și-a subliniat de multe ori necesitatea cultivării spiritului de dreptate în raporturile interumane, combătînd întotdeauna individualismul și spiritul de fracțiune. A cultivat cu frenezie un activism fanatic al cărui obiect era umanul, iar omul era socotit subiectul care transformă realitatea în conjunctoare. În același timp el a apreciat acțiunea umană ca „...o relație transformatoare între subiect și obiect, om și realitate, prin intermediul căreia, omul își adecvează sieși realitatea și o transformă din obiect în sine în obiect pentru sine“⁸.

Vasile Pârvan a iubit tineretul, considerîndu-l în stare „...să se entuziasmeze pentru valori naționale și general-umane.“⁹ El cerea tineretului să dea dovadă de pasiune, de abnegație, de dăruire și să caute să-și formeze un vast orizont

⁴ *Ibidem*, p. 100.

^{5,6} *Ibidem*, p. 107.

⁷ Virgil Emilian Catargiu, *Vasile Pârvan filozof al istoriei*, Editura „Junimea“, Iași, 1982, p. 172—173.

⁸ *Ibidem*, p. 178.

⁹ *Ibidem*, p. 179.

de cunoștințe. În rindurile studenților cu care a lucrat la seminarii ori pe șantierele arheologice Vasile Pârvan a propagat o etică superioară a muncii și a datoriei, socotind că „Munca e ritmul vieții. Ea dă ca și libertatea tărie și frumusețe și caracter ființei noastre”¹⁰.

Tineretul era îndemnat să-și închine întreaga lui energie propășirii țării, pentru ridicarea acesteia în rîndul țărilor celor mai civilizate.

Pentru a dezvolta interesul elevilor în direcția ridicării nivelului de pregătire culturală Vasile Pârvan socotea necesar „...să înființăm pe lângă fiecare clasă o bibliotecă a elevilor, administrată de un profesor cu ajutorul unui elev” și în această bibliotecă să existe „...cărți de școală pentru elevii săraci, dăruite de elevii cu dare de mînă, care au terminat clasa”, dar și cărți de lectură pentru toți elevii clasei „...care să le lărgească orizontul, să le dea hrana intelectuală necesară, să-i ridice intelectualicește și moralicește”¹¹. Recomanda, de asemenea, să se acorde o atenție deosebită cărților cu conținut patriotic și propunea, ca fondurile pentru organizarea unor astfel de biblioteci școlare, să fie adunate prin serbări, organizate de elevi, sub îndrumarea profesorilor, ori prin donații bănești făcute de persoane cu posibilități materiale.

Vasile Pârvan a considerat excursiile școlare ca un mijloc important pentru educarea patriotică a elevilor și de strîngere a legăturilor dintre elevi și profesori. „Să stabilim o legătură cît mai strînsă între școlari și noi — spunea ilustrul profesor pe care-l omagiem astăzi, și să căutăm a exercita o influență binefăcătoare a lor în dese excursii botanice, zoologice, geologice, istorice, topografice; să vizităm cu ei monumente istorice și instalațiunile industriale din apropiere, căutînd în orice ocazie ca efectul contactului direct, de la om la om, să fie pentru dinșii cît mai înălțător”¹².

În privința excursiilor de documentare, propunea ca multe dintre ele să fie organizate în teritoriile de peste Carpați, pentru ca elevii să înțeleagă mai bine legăturile dintre românii de pe ambele versante ale acestor munți, care au contribuit la întărirea coeziunii naționale. „...Cît privește călătoriile, — spunea el în acest sens, ele sînt menite a crea, intuitiv, convingerea că leagănul neamului nostru și locul unde e menit să-și ducă viața e pe ambii versanți ai Carpaților”¹³. Și mai departe adăuga: „...Elevii de azi, cari vor fi cetățenii de mâine, trebuie să cunoască bine cauza pentru care vor lupta, civic ori cu arma, în zilele ce vor veni”¹⁴.

Vasile Pârvan a definit cu multă claritate sarcinile formative ale corpului didactic și a cerut fiecărui profesor să facă „să pătrundă în cercuri cît mai largi, nu numai iubirea și căutarea adevărului, ci și respectul datorat lui și,

¹⁰ Vasile Pârvan, *Memoriale*, Editura „Cultura națională”, București, 1923, p. 78.

¹¹ Vasile Pârvan, *Scrieri*, Text stabilit, studiu introductiv și note de Alexandru Zub, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, p. 123.

¹² Vasile Pârvan, *Scrieri*,..., p. 122.

¹³ Idem, *Excursii școlare la românii de peste munți*, în *Românismul*, București, I, 1913, nr. 1, p. 103—104.

¹⁴ *Ibidem*.

pe lângă toate, mai ales dorul de civilizația română și dorința de a ridica și neamul nostru la o stare mai înaltă de civilizație și de prosperare din toate punctele de vedere¹⁵. Adresându-se în acest sens întregii dascălimi spunea: „...Adunați-vă cu toții și puneți cum veți crede mai potrivit dar și mai energic la cale acțiunea. Împărțiți-vă rolurile, fiecare după specialitatea lui și începeți numaidecît lucrarea în școală și în societate.”¹⁶ Profesorii erau îndemnați, de asemenea, să manifeste optimism față de însușirile creatoare ale națiunii române.

Ca profesor cu multă experiență didactică și științifică, Vasile Pârvan s-a preocupat în unele din lucrările sale și de probleme de învățămînt. În acest sens, în câteva articole publicate în ziarul „Neamul românesc”, în primul deceniu al secolului al XX-lea, s-a pronunțat pentru dezvoltarea învățămîntului rural și „patriotizarea” lui, fiind convins că acesta va contribui la luminarea țărânimii, la formarea și dezvoltarea conștiinței naționale a țăranilor. A propus de asemenea, crearea unei Academii de război și înființarea unor școli speciale de subofițeri, iar în școli și universități să fie introduse cursuri de „energie națională”¹⁷.

Ca profesor titular al catedrei de istorie antică și epigrafie, de la Facultatea de litere și filozofie, a Universității din București, Vasile Pârvan a reorganizat biblioteca seminarului de istorie antică și epigrafie și a făcut demersuri pentru înzestrarea acesteia cu instrumentele de lucru necesare.

Într-o intervenție făcută în cadrul Facultății de filozofie și litere din București, la 27 octombrie 1911, Vasile Pârvan a susținut studiul limbilor clasice în învățămîntul superior, arătînd că „...Baza studiilor universitare este studiul limbilor clasice; trebuie să cerem înființarea încă a două catedre pregătitoare pentru limbile clasice, pe lângă cele existente, pentru ca cei mai slabi să aibă posibilitatea a învăța aici.”¹⁸ El considera necesară „reforma învățămîntului superior al literilor, dîndu-i de bază clasicismul, căci altfel această „universitas litterarum” ar fi nevrednică de acest nume”¹⁹.

Conceptia lui Vasile Pârvan despre organizarea învățămîntului universitar, în special a universităților, reiese în mod clar din propunerile făcute Marelui Sfat Național al românilor din Ardeal, Banat și Țara Ungurească, cu privire la Universitatea Națională a Daciei Superioare din Cluj.²⁰

Demn de relevat pe linia preocupărilor lui Vasile Pârvan cu privire la problemele de educație și învățămînt este și *Planul de organizare și de lucru propus Secției Culturale a Asociației pentru studiu și reforma socială*, propus în 1919, în care sublinia necesitatea educației individului în formare, prin școli de ucenici, de continuare a educației, școli speciale: elementare, medii și superioare și școli populare, precum și a individului format prin: cursuri de iarnă (pentru ingineri, arhitecți, agronomi etc.), cursuri de vară (pentru magistrați,

¹⁵ Vasile Pârvan, *Scrieri*,..., p. 121.

¹⁶ *Ibidem*, p. 122.

¹⁷ Al. Zub, *Vasile Pârvan și epoca sa, Introducere*, în Vasile Pârvan, *Scrieri*,..., p. 29.

¹⁸ Vasile Pârvan, *Scrieri*,..., p. 601.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ „Lucefărul”, București, XIV, nr. 6, 15 martie 1919, p. 105—116.

profesori, funcționari administrativi etc.), biblioteci, muzee, colecții, expoziții, concerte, spectacole și presă.²¹ Spațiul restrîns al acestei comunicări nu ne permite o analiză mai detaliată a planului amintit.

Cele relatate pe scurt în comunicarea de față le consider un modest omagiu adus ilustrului sărbătorit, cu prilejul centenarului nașterii sale.

²¹ „Arhiva pentru științe și reforma socială”, București, I, nr. 2—3, iulie—octombrie 1919, p. 612—618.